

บทที่ 5

มาตรการทางกฎหมายในการจัดการมลพิษทางน้ำจากฟาร์มโคนมขนาดใหญ่

มาตรการทางกฎหมายในการจัดการมลพิษทางน้ำจากฟาร์มโคนมขนาดใหญ่มักเป็น บทบัญญัติที่วางมาตรการให้ฟาร์มโคนมซึ่งถือเป็นแหล่งกำเนิดของเสียหรือน้ำเสียต้องบริหารจัดการ ฟาร์มโคนมทั้งระบบให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด แต่การกำหนดมาตรฐาน ฟาร์มโคนมเพื่อจัดการปัญหามลพิษที่ว่าเป็นเพียงข้อแนะนำหรือแนวทางปฏิบัติของฟาร์มโคนม ขนาดใหญ่ที่ประสงค์จะขอรับการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนมเท่านั้น จึงควรมีมาตรการอื่นๆ มาช่วย เสริมให้มีการจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ดังนั้น มาตรการจูงใจจึงน่าจะเป็นตัวเสริมที่ดีที่สุดในการช่วยจัดการปัญหามลพิษได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

ในบทนี้จะศึกษาถึงมาตรการทางกฎหมายและมาตรการจูงใจต่างๆ ที่จะสามารถ นำมาใช้ในการจัดการมลพิษทางน้ำจากฟาร์มโคนมขนาดใหญ่ เพื่อวิเคราะห์ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นโดย เปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายในต่างประเทศ โดยแบ่งหัวข้อเพื่อทำการศึกษา ดังนี้

1. การจัดการมลพิษทางน้ำจากฟาร์มโคนม
2. มาตรการทางกฎหมายในต่างประเทศเพื่อจัดการมลพิษทางน้ำจากฟาร์มโคนม ขนาดใหญ่
3. วิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายในการจัดการมลพิษทางน้ำจากฟาร์มโคนมขนาดใหญ่

5.1 การจัดการมลพิษทางน้ำจากฟาร์มโคนมขนาดใหญ่

เดิมรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ออกประกาศกระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ เรื่อง มาตรฐานฟาร์มโคนมและผลิตน้ำนมดิบของประเทศไทย พ.ศ.2542 เพื่อเป็นแนวทาง ปฏิบัติที่ดีให้เจ้าของฟาร์มโคนมและสัตวแพทย์ที่ทำหน้าที่ควบคุมกำกับดูแลด้านสุขภาพสัตว์ และ สุขอนามัยภายในฟาร์มได้ยึดถือปฏิบัติเป็นแนวทางเดียวกัน ทั้งการปฏิบัติและการควบคุมภายใน ฟาร์ม องค์ประกอบของฟาร์ม การจัดการฟาร์ม การจัดการด้านสุขภาพ การจัดการสิ่งแวดล้อม

การผลิต การเก็บรักษาและขนส่งน้ำนมดิบเพื่อให้ได้เป็นฟาร์มมาตรฐาน ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ก) องค์ประกอบของฟาร์ม

ฟาร์มโคนมมาตรฐานจะต้องอยู่ในทำเลที่มีการคมนาคมสะดวกเพื่อประโยชน์ในการขนส่งและรักษาคุณภาพน้ำนมดิบไปยังสหกรณ์หรือศูนย์รวบรวมน้ำนมดิบหรือบริษัทเอกชนที่รับซื้อน้ำนมดิบอื่นๆ นอกจากนี้ฟาร์มโคนมที่ดีควรอยู่ในทำเลที่มีแหล่งน้ำสะอาดตามมาตรฐานคุณภาพน้ำใช้เพื่อการบริโภค และหลีกเลี่ยงให้ห่างจากแหล่งชุมชน โรงฆ่าสัตว์ ตลาดนัดค้าสัตว์ และเส้นทางที่มีการเคลื่อนย้ายสัตว์และซากสัตว์ อีกทั้งภายในฟาร์มต้องสามารถป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของโรคจากภายนอกเข้าสู่ฟาร์ม โดยทำเลที่ตั้งฟาร์มที่วันนี้ควรได้รับการยินยอมจากองค์การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

ลักษณะการใช้พื้นที่ของฟาร์มโคนมต้องมีเนื้อที่เหมาะสมกับขนาดของโรงเรือนและกรออยู่อาศัยของโคนม โดยมีการจัดแบ่งเนื้อที่ที่กว้างเพียงพอสำหรับการจัดแบ่งการก่อสร้างอาคารโรงเรือนอย่างเป็นระเบียบ สอดคล้องกับการปฏิบัติงานและไม่หนาแน่นจนไม่สามารถจัดการด้านการผลิตสัตว์ การควบคุมโรคสัตว์ สุขอนามัยของผู้ปฏิบัติงานและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้ตามหลักวิชาการ ฟาร์มจะต้องมีการจัดแบ่งพื้นที่ฟาร์มเป็นสัดส่วนโดยมีผังแสดงการจัดวางที่แน่นอน นอกจากนี้บ้านพักอาศัยหรืออาคารสำนักงานต้องอยู่ในบริเวณเฉพาะไม่มีการเข้าอยู่อาศัยในบริเวณโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ และต้องแยกห่างจากบริเวณเลี้ยงสัตว์พอสมควร รั้วมีรั้วกันแบ่งแยกจากบริเวณเลี้ยงสัตว์ตามที่กำหนดอย่างชัดเจน อีกทั้งต้องป้องกันไม่ให้สัตว์เลี้ยงที่อาจเป็นพาหะนำโรคเข้าไปในบริเวณเลี้ยงโคนม

ข) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

ฟาร์มโคนมมาตรฐานจะต้องมีขั้นตอนการกำจัดของเสีย สิ่งปฏิกูลต่างๆ รวมถึงขยะอย่างถูกต้องและเหมาะสม เพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อผู้อยู่อาศัยข้างเคียง หรือสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกฟาร์ม ประกอบด้วย

- **ขยะมูลฝอย** ควรมีเก็บรวบรวมขยะมูลฝอยในถังที่มีฝาปิดมิดชิด และนำไปทิ้งในบริเวณที่เทศบาล หรือองค์กรท้องถิ่นได้จัดเอาไว้
- **ซากสัตว์** ควรมีการกำจัดโดยวิธีการกลบฝังหรือทำลายด้วยวิธีการอื่นๆ

- **มูลสัตว์** ควรมีการนำกลับไปใช้ประโยชน์ใหม่โดยนำไปทำเป็นปุ๋ย หรือหมักเป็นปุ๋ยสำหรับพืช รวมถึงแปลงหญ้าสำหรับเลี้ยงโค โดยไม่ทิ้งหรือกองเก็บในลักษณะที่จะทำให้เกิดกลิ่นหรือความรำคาญต่อผู้อยู่อาศัยข้างเคียง

- **น้ำเสียอันเกิดจากกิจกรรมการเลี้ยงโคนม** ฟาร์มโคนมจะต้องจัดให้มีระบบเก็บกัก หรือระบบบำบัดน้ำเสียให้เหมาะสม ทั้งนี้ น้ำทิ้งที่ระบายออกนอกฟาร์ม จะต้องมีความสะอาด น้ำที่เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งที่กำหนด

ปัจจุบันได้มีการตราพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปรับปรุงคุณภาพมาตรฐานสินค้าเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด และมาตรฐานสากลเพื่อเป็นการคุ้มครองเกษตรกรและผู้บริโภคให้ได้รับความเป็นธรรม โดยมาตรฐานสินค้าเกษตรในที่นี้ หมายถึง ระเบียบหรือแนวทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะต่างๆ ของตัวสินค้าเกษตร¹ วิธีและขั้นตอนการผลิต รวมถึงการดำเนินการเกี่ยวกับสุขลักษณะ ความปลอดภัย มาตรฐานจะต้องเกิดจากการร่วมกันระหว่างผู้ผลิต² ผู้บริโภค และต้องได้รับการยอมรับจากทั้ง 2 ฝ่าย เพื่อให้มาตรฐานถูกนำมาใช้เป็นบรรทัดฐานในการดำเนินการทางการผลิตสินค้าเกษตรนั้น³

มาตรฐานสินค้าเกษตรตามพระราชบัญญัตินี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) **มาตรฐานบังคับ** คือ มาตรฐานที่มีกฎกระทรวงกำหนดให้สินค้าเกษตรต้องเป็นไปตามมาตรฐาน⁴ โดยเมื่อมีกฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานบังคับสำหรับสินค้าเกษตรใดแล้ว

¹ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 มาตรา 3 บัญญัติว่า “สินค้าเกษตร หมายความว่า ผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์อันเกิดจากการกลั่นกรอง การประมง การปศุสัตว์ หรือการป่าไม้ และผลพลอยได้ของผลิตผลหรือผลิตภัณฑ์ดังกล่าว”

² พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 มาตรา 3 บัญญัติว่า “ผู้ผลิต หมายความว่า

(1) ผู้ซึ่งทำการกลั่นกรอง การประมง การปศุสัตว์ หรือการป่าไม้เพื่อการค้า...”

³ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร, “มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหาร,” สืบค้นเมื่อวันที่ 4 มกราคม 2553 จาก <http://www.acfs.go.th/standard/standard.php>

⁴ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 มาตรา 3

ผู้ผลิตจะต้องขอรับการตรวจสอบและต้องได้ใบรับรองมาตรฐานบังคับจากผู้ประกอบการตรวจสอบมาตรฐาน⁵สินค้า⁶ ผู้ฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 5 แสนบาท⁷

2) **มาตรฐานทั่วไป** คือ มาตรฐานที่มีประกาศกำหนดเพื่อส่งเสริมสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐาน⁸ โดยการกำหนดมาตรฐานทั่วไปนี้ไม่ได้มีสภาพบังคับอย่างมาตรฐานบังคับเพราะมาตรฐานทั่วไปเป็นเพียงการกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติขึ้นมาเพื่อส่งเสริมให้มีการผลิตสินค้าเกษตรให้ได้มาตรฐานเท่านั้น แต่อย่างไรก็ตามหากผู้ผลิตสินค้าเกษตรต้องการขอรับการตรวจสอบและขอใบรับรองตามมาตรฐานทั่วไปก็สามารถทำได้⁹

อาศัยอำนาจตามมาตรา 5 มาตรา 15 และมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ. 2551 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ออกประกาศเรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม มาตรฐานเลขที่ มกษ. 6402 - 2552 ไว้เป็นมาตรฐานทั่วไป เพื่อเป็นคำแนะนำการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้สามารถจัดการและปฏิบัติการในฟาร์มโคนมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย ทำให้โคนมมีสุขภาพ สุขอนามัย และสุขลักษณะที่ดี ให้ผลผลิตน้ำนมดิบเต็มศักยภาพ สามารถนำไปแปรรูปเป็นน้ำนมและผลิตภัณฑ์นมที่มีคุณภาพ มีความปลอดภัยต่อผู้บริโภค รวมทั้งมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับการจัดการมลพิษทางน้ำ ดังนี้

ก) องค์ประกอบฟาร์ม

ฟาร์มโคนมต้องตั้งอยู่ในพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการจัดการเลี้ยงโคนม เช่น การคมนาคมสะดวก ไม่มีน้ำท่วมขัง และได้รับความยินยอมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยควรอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เสี่ยงจากการปนเปื้อนของอันตรายทางกายภาพ เคมีและชีวภาพที่อาจเป็น

⁵ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 มาตรา 3 บัญญัติว่า “ผู้ประกอบการตรวจสอบมาตรฐาน หมายความว่า ผู้ซึ่งได้รับใบอนุญาตให้ตรวจสอบและรับรองมาตรฐานตามพระราชบัญญัตินี้ และให้หมายความรวมถึงหน่วยงานของรัฐซึ่งมีอำนาจหน้าที่ตรวจสอบและรับรองมาตรฐานตามกฎหมาย”

⁶ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 มาตรา 27

⁷ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 มาตรา 60

⁸ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 มาตรา 3

⁹ พระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 มาตรา 31

อันตรายต่อสุขภาพของโคนมและน้ำนมปนเปื้อน เช่น โรงงานอุตสาหกรรม แหล่งรวมขยะ และควรตรวจสอบประวัติพื้นที่ก่อนตั้งฟาร์ม นอกจากนี้ยังควรอยู่ห่างจากแหล่งชุมชน โรงฆ่าสัตว์ ตลาดค้าสัตว์ ไม่น้อยกว่า 5 กิโลเมตรและสามารถป้องกันการแพร่ระบาดของโรคจากภายนอกที่จะเข้ามาในฟาร์มได้

ลักษณะการใช้พื้นที่ของฟาร์มโคนมต้องมีขนาดเพียงพอและเหมาะสมกับการเลี้ยงโคนม และต้องไม่ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมและสุขภาพโคนม โดยต้องมีการวางผังฟาร์มที่ดี จัดแบ่งพื้นที่อย่างมีระเบียบสอดคล้องกับการปฏิบัติงาน และไม่ให้สัตว์เลี้ยงที่อาจเป็นพาหะนำโรค เช่น สุนัข แมว เข้าไปในโรงเรือนเลี้ยงโคนม พื้นโรงเรือนควรต้องทำด้วยคอนกรีตไม่ขัดมัน มีความลาดเอียง มีระบบระบายน้ำที่ดี เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการสะสมของเสียขึ้นภายในโรงเรือน และยกระดับสูงชันกว่าระดับพื้นดินเช่นเดียวกับพื้นโรงเรือนเลี้ยงโคนม และควรจัดสร้างระบบการกำจัดของเสียที่มีประสิทธิภาพ เพื่อป้องกันการหมักหมมของของเสียที่อาจเป็นแหล่งเพาะโรคได้

นอกจากนี้แหล่งน้ำที่ใช้ในฟาร์มโคนมต้องอยู่ในบริเวณที่สามารถป้องกันการปนเปื้อนมูลโคนมหรือน้ำเสียจากโรงเรือนรวมทั้งบ้านพักอาศัย และควรห่างจากโรงฆ่าสัตว์หรือโรงงานอุตสาหกรรมด้วยหากเป็นบ่อบาดาลต้องมีฝาปิดมิดชิด

ข) การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

ฟาร์มโคนมควรมีการทำความสะอาดคอกหรือโรงเรือนเลี้ยงโคนม โดยการเก็บกวาดมูลโคไม่ให้เกิดการหมักหมมภายในโรงเรือน หรือที่อยู่ของโค เพื่อไม่ให้สะสมเป็นแหล่งของกลิ่น และเชื้อโรคแพร่ออกสู่ภายนอก ส่วนน้ำเสียที่เกิดขึ้นจากการประกอบกิจการเลี้ยงโคนม หากต้องการจะระบายน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะให้ฟาร์มโคนมจัดให้มีระบบบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสมและสามารถบำบัดน้ำให้มีคุณภาพตามมาตรฐานคุณภาพน้ำทิ้งที่ราชการกำหนดก่อนระบายลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ นอกจากนี้การกำจัดขยะ ควรมีภาชนะใส่ขยะที่มีฝาปิดมิดชิด แล้วทำการเก็บรวบรวมนำไปทิ้งในบริเวณที่ทิ้งของเทศบาล สุขาภิบาล หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือรวบรวมและกำจัดขยะในพื้นที่กำจัดขยะซึ่งแยกไว้เป็นส่วนแยกออกจากบริเวณที่เลี้ยงโค

ทำให้เจ้าของหรือผู้ประกอบการฟาร์มโคนมที่ประสงค์จะขอรับใบรับรองมาตรฐานทั่วไปต้องยื่นคำขอรับการตรวจสอบจากผู้ประกอบการตรวจสอบมาตรฐาน จากนั้นผู้ประกอบการตรวจสอบจะเข้าไปตรวจสอบการบริหารจัดการภายในฟาร์มโคนมว่ามีการจัดการฟาร์มโคนมเป็นไปตามประกาศเรื่อง กำหนดมาตรฐานสินค้าเกษตร : การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับ

ฟาร์มโคนมหรือไม่ หากฟาร์มโคนมมีการบริหารจัดการได้ตรงตามมาตรฐานที่กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ประกาศไว้ ก็จะได้รับใบรับรองมาตรฐานทั่วไป

นอกจากนี้ อาศัยอำนาจตามมาตรา 32 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 อธิบดีกรมปศุสัตว์ได้ออกระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 เพื่อให้การขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ สอดคล้องกับระบบการรับรองตามมาตรฐานสากล ISO/IEC Guide 65:1996 (มอก.5065-2546) และเป็นไปตามหลักวิชาการ โดยข้อ 4 ของระเบียบดังกล่าว กำหนดให้ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practice; GAP) หรือ มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ (Livestock Farm Standard) หมายความว่า วิธีปฏิบัติว่าด้วยองค์ประกอบของฟาร์มเลี้ยงสัตว์ การจัดการฟาร์มเลี้ยงสัตว์ การจัดการสุขภาพสัตว์ การจัดการสิ่งแวดล้อม และการจัดการด้านสวัสดิภาพสัตว์ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ถูกสุขลักษณะและปลอดภัยต่อผู้บริโภค ในที่นี้ประกอบด้วย ... มาตรฐานฟาร์มเลี้ยงโคนมและการผลิตน้ำนมดิบของประเทศไทย ... และการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับสัตว์ชนิดอื่นๆ ที่สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติประกาศเพิ่มเติมภายหลัง ทำให้เจ้าของหรือผู้ประกอบการฟาร์มโคนมที่ต้องการขอรับการรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์จากกรมปศุสัตว์ต้องดำเนินการตามระเบียบนี้ ซึ่งขั้นตอนการรับรองมาตรฐานฟาร์มประกอบไปด้วย

1) เจ้าของหรือผู้จัดการฟาร์มโคนมต้องผ่านการฝึกอบรมตามหลักสูตรมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์จากกรมปศุสัตว์ และไม่เป็นผู้ถูกเพิกถอนใบรับรอง หรือเคยถูกเพิกถอนใบรับรองมาแล้วยังไม่เกิน 3 ปี¹⁰

2) มีการปรับปรุงฟาร์มโคนมให้เป็นไปตามข้อกำหนดการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมหรือมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตน้ำนมดิบ¹¹

3) เจ้าของหรือผู้จัดการฟาร์มโคนมที่ผ่านการฝึกอบรมหลักสูตรมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ และมีการปรับปรุงฟาร์มเลี้ยงสัตว์ให้เป็นไปตามการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีหรือมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์แล้ว ให้ยื่นคำขอรับใบรับรอง ต่อสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ณ ที่ตั้งที่

¹⁰ ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 7

¹¹ เพิ่งอ้าง.

ฟาร์มเลี้ยงสัตว์ตั้งอยู่ เมื่อสำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ได้รับคำขอจะส่งเรื่องทั้งหมดให้คณะผู้ตรวจรับรอง¹² ดำเนินการตรวจประเมินมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์¹³

4) คณะผู้ตรวจรับรองจะตรวจประเมินเพื่อการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม ตามประกาศคณะกรรมการมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ และมาตรฐานมาตรฐานฟาร์มโคนมและการผลิตน้ำนมดิบของประเทศไทย ตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยตรวจประเมินอย่างละเอียดในทุกข้อกำหนดของมาตรฐาน ซึ่งจะดำเนินการในการตรวจประเมิน เพื่อการรับรองครั้งแรก จากนั้นจะมีการตรวจติดตามผลการแก้ไขเป็นการตรวจประเมินเพื่อติดตามผลการแก้ไขข้อบกพร่อง จากการตรวจประเมินครั้งก่อน¹⁴

5) คณะผู้ตรวจรับรองจะส่งรายงานผลการตรวจประเมินให้แก่คณะกรรมการรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์¹⁵ เพื่อพิจารณาให้การรับรอง¹⁶ ในกรณีที่คณะกรรมการพิจารณา

¹² ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 13 บัญญัติว่า “ให้แต่งตั้งคณะผู้ตรวจรับรองคณะหนึ่ง ประกอบด้วยหัวหน้าคณะผู้ตรวจรับรอง และผู้ตรวจรับรอง ทั้งนี้ ในการตรวจประเมินจะต้องมีผู้ตรวจรับรองอย่างน้อย 3 คน และในการตรวจรับรองจะเชิญผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน หรือผู้สังเกตการณ์ไปร่วมด้วยก็ได้”

¹³ ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 12

¹⁴ ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 16

¹⁵ ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 20 บัญญัติว่า “ให้แต่งตั้งคณะกรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า คณะกรรมการรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ ประกอบด้วยประธานกรรมการและกรรมการไม่น้อยกว่า 2 คน โดยมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

(1) ต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ทางวิชาการในสาขาที่ต้องการ หรือมีตำแหน่งทางวิชาชีพที่เหมาะสม

(2) ต้องมีคุณวุฒิการศึกษา ประสบการณ์ทำงาน ผ่านการฝึกอบรมและต้องมีความรู้ความเข้าใจในงานด้านการรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี หรือมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์”

¹⁶ ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 22

การตัดสินใจให้การรับรอง คณะกรรมการต้องแจ้งผลการพิจารณานั้นให้สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ออกใบรับรอง แล้วส่งใบรับรองนั้นให้แก่ผู้ประกอบการต่อไป¹⁷ โดยใบรับรองจะมีอายุ 3 ปี นับแต่วันที่ออกใบรับรอง¹⁸

อย่างไรก็ตาม ใบรับรองการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีหรือมาตรฐานฟาร์มโคนมตามระเบียบนี้อาจถูกพักใช้การรับรองโดยคณะกรรมการรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ หากตรวจพบว่าฟาร์มโคนมไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการรับรอง และ/หรือระบบที่ได้รับการรับรอง และ/หรือไม่ปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องภายในระยะเวลาที่กำหนด¹⁹ เช่น ในระหว่างตรวจติดตามผลพบว่าผู้ได้รับใบรับรองไม่สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำเสียที่เกิดจากฟาร์มโคนมได้ เป็นต้น เมื่อคณะกรรมการรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์มีมติให้พักใช้ใบรับรองแล้ว ฟาร์มโคนมต้องหยุดการแสดงเครื่องหมายรับรองและเครื่องหมายรับรองระบบงานในช่วงระยะเวลาที่ถูกพักใช้²⁰

นอกจากการพักใช้การรับรองดังกล่าวแล้ว ฟาร์มโคนมยังอาจถูกเพิกถอนการรับรองโดยคณะกรรมการรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ได้ หากตรวจพบว่าฟาร์มโคนมไม่ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการรับรองซึ่งส่งผลกระทบต่อการรับรอง และ/หรือไม่ปฏิบัติตามระบบที่ได้รับการรับรองในสาระสำคัญ และ/หรือไม่ปฏิบัติตามระบบที่ได้รับการรับรองภายหลังจากถูกพักใช้การรับรอง 2 ครั้งภายในระยะเวลา 3 ปี และ/หรือมีข้อร้องเรียนที่คณะกรรมการพิจารณาเห็นว่าอาจทำให้เกิดความเสียหายต่อการรับรอง²¹ เช่น มีหลักฐานที่พิสูจน์ได้ว่าฟาร์มโคนมนำซากสัตว์ไปทิ้งในแหล่งน้ำสาธารณะหรือมีการปล่อยน้ำเสียที่มีค่าไม่ได้

¹⁷ ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 25

¹⁸ ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 27

¹⁹ ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 41

²⁰ ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 44

²¹ ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 46

มาตรฐานแหล่งน้ำสาธารณะและส่งผลกระทบรุนแรงต่อสภาพแวดล้อม เป็นต้น เมื่อคณะกรรมการรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์มีมติให้เพิกถอนใบรับรองแล้ว ฟาร์มโคนมที่ถูกเพิกถอนใบรับรองต้องหยุดการใช้ หรืออ้างอิงใบรับรอง เครื่องหมายรับรอง และเครื่องหมายรับรองระบบงาน²² ซึ่งฟาร์มโคนมที่อยู่ในทะเบียนประวัติเป็นฟาร์มเลี้ยงสัตว์ที่ไม่ได้มาตรฐาน หรือถูกเพิกถอนใบรับรอง จะไม่ได้รับการพิจารณารับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์เป็นเวลา 3 ปี²³

กล่าวโดยสรุป การกำหนดมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงโคนมและการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมถือเป็นเพียงคำแนะนำด้านการจัดการให้เจ้าของหรือผู้ประกอบการเลี้ยงโคนมใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติเท่านั้น โดยมีการวางแนวทางจัดการสิ่งแวดล้อมเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อผู้อยู่อาศัยข้างเคียง หรือสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกฟาร์ม ซึ่งหากฟาร์มโคนมสามารถจัดการฟาร์มโคนมได้ตามมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงโคนมหรือการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมแล้ว ก็จะได้รับกรรับรองมาตรฐานฟาร์มจากกรมปศุสัตว์

5.2 มาตรการทางกฎหมายในต่างประเทศเพื่อจัดการมลพิษทางน้ำ จากฟาร์มโคนมขนาดใหญ่

มาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศในการจัดการของเสียหรือน้ำเสียจากฟาร์มโคนมขนาดใหญ่ มักจะกำหนดไว้ในรูปแบบของกฎหรือระเบียบที่ให้เจ้าของหรือผู้ประกอบการฟาร์มโคนมดำเนินการตามบทบัญญัติดังกล่าวในลักษณะของข้อปฏิบัติสำหรับการจัดการของเสียจากโรงรีดนมหรือแนวปฏิบัติในการจัดการที่ดี ซึ่งคล้ายๆ กับการกำหนดมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงโคนมและการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีของไทย ดังจะเห็นได้จาก

²² ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 49

²³ ระเบียบกรมปศุสัตว์ ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ข้อ 50

5.2.1 ประเทศออสเตรเลีย

ตามที่ได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ว่าข้อปฏิบัติสำหรับการจัดการของเสียจากโรงรีดนมในประเทศออสเตรเลียกำหนดให้เจ้าของหรือผู้ประกอบการฟาร์มโคนมต้องดำเนินการตามบทบัญญัติของนโยบายมาตรฐานคุณภาพน้ำ และเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดของเสียจากโรงรีดนมทุกประเภทก่อให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้ผู้ประกอบการที่มีการรีดและผลิตนมทุกขนาดต้องดำเนินการจัดการของเสียทุกประเภทที่เกิดขึ้นจากโรงรีดนมตามที่บัญญัติไว้ ดังนี้

5.2.1.1 การก่อสร้างโรงรีดนมใหม่²⁴

การก่อสร้างโรงรีดนมใหม่ทางภาคใต้ประเทศออสเตรเลียต้องอยู่ภายใต้การอนุมัติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนา ค.ศ.1993 (The Development Act 1993) ที่สัมพันธ์กับแผนของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น โดยเฉพาะฟาร์มโคนมที่มีการเลี้ยงโคนมมากกว่า 100 ตัวขึ้นไปที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ป้องกันแหล่งน้ำที่ประกาศโดยอาศัยอำนาจของกฎหมายว่าด้วยการป้องกันสิ่งแวดล้อม ค.ศ. 1993 หากจะมีการพัฒนาโรงรีดนมควรมีการอ้างอิงแผนของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นจนถึงแผนขององค์กรพิทักษ์สิ่งแวดล้อมของออสเตรเลีย (The Environmental Protection Authority หรือ “EPA”) เพื่อรายงานหรือขอความเห็น โดยโรงรีดนมใหม่ทุกแห่งต้องตั้งอยู่ในพื้นที่ที่

- อยู่ห่างจากลำธาร หนองน้ำ คลองชลประทานอย่างน้อย 100 เมตร
- อยู่ห่างจากที่ดินและบ้านใกล้เคียงอย่างน้อย 100 เมตร
- หลีกเลี่ยงการปลูกสร้างบนที่ดินที่ลาดชันจนเป็นเหตุให้เกิดการท่วมขัง

ในคำร้องขอก่อสร้างโรงรีดนมใหม่ ผู้ประกอบการฟาร์มโคนมควรยื่นแผนการปล่อยน้ำเสียประกอบคำร้องด้วย และต้องมีการออกแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมไว้โดยเฉพาะที่ประกอบด้วย ระบบจัดการน้ำเสียจากโรงรีดนมทั้งในระหว่างหรือหลังจากการรีดนม, การนำน้ำเสีย

²⁴ Environment Protection Authority, Code of Practice for Milking Shed Effluent, (AUS : Environment Protection Authority, 2003), pp.2-3.

กลับมาให้ประโยชน์ใหม่ (รีไซเคิลน้ำ), การสร้างรั้วเพื่อป้องกันโคนมหรือบุคคลภายนอกเข้ามาในพื้นที่วางระบบบำบัดน้ำเสีย เป็นต้น

5.2.1.2 การจัดทำระบบบำบัดของเสียจากฟาร์มโคนม

ฟาร์มโคนมสามารถจัดทำระบบบำบัดของเสียหรือน้ำเสียที่เกิดขึ้นจากฟาร์มโคนม โดยแบ่งเป็น

(1) **บ่อรองรับน้ำเสีย**²⁵ การสร้างบ่อรองรับน้ำเสียขึ้นมาใหม่ในฟาร์มโคนมก็ต้องได้รับการประเมินจาก EPA ซึ่งมาตรการของ EPA จะห้ามฟาร์มโคนมก่อสร้างบ่อรองรับน้ำเสียในบริเวณ

- ภายในพื้นที่ 20 เมตรของถนน
- ภายในพื้นที่ 20 เมตรของแอ่งเก็บน้ำ
- ภายในพื้นที่ 200 เมตรของที่อยู่อาศัยใกล้เคียง

มาตรา 19 ของนโยบายมาตรฐานคุณภาพน้ำยังกำหนดให้ ฟาร์มโคนมต้องป้องกันการรั่วซึมของน้ำเสียจากบ่อรองรับน้ำเสีย โดยในทุกการอนุญาตให้มีการก่อสร้างบ่อรองรับน้ำเสีย ฟาร์มโคนมควรมีแบบฟอร์มเพื่อขออนุมัติจาก EPA

(2) **บ่อบรรเทาตะกอน**²⁶ เพื่อให้การก่อสร้างบ่อบรรเทาตะกอนสอดคล้องกับบทบัญญัติของกฎหมายว่าด้วยการพัฒนา ค.ศ.1993 ฟาร์มโคนมควรตรวจสอบแบบก่อสร้างกับเจ้าหน้าที่วางแผนของท้องถิ่นก่อนมีการก่อสร้างบ่อบรรเทาตะกอนภายในฟาร์มโคนม ทั้งนี้ ฟาร์มโคนมจะต้องถูกประเมินจาก EPA ที่ห้ามไม่ให้ก่อสร้างบ่อบรรเทาตะกอนในบริเวณ

- ภายในพื้นที่ 50 เมตรของที่อยู่อาศัยใกล้เคียง
- ภายในพื้นที่ 25 เมตรของแอ่งเก็บน้ำ

²⁵ *Ibid.* pp.3-4.

²⁶ *Ibid.* p.4.

5.2.1.3 ระบบจัดการน้ำเสีย²⁷

มาตรการนี้อยู่ภายใต้นโยบายมาตรฐานคุณภาพน้ำ ซึ่งผู้ประกอบการฟาร์มโคนม ต้องดำเนินการจัดให้มีระบบจัดการน้ำเสียทุกประเภทที่เกิดขึ้นในฟาร์มโคนม และต้องสามารถควบคุมปริมาณของน้ำเสียจากโรงรีดนมและแปลงหญ้าได้ตลอดปี รวมทั้งต้องมีระบบจัดการน้ำเสียสำรองหากระบบจัดการน้ำเสียหลักต้องซ่อมบำรุงหรือมีการปรับปรุงระบบจัดการน้ำเสียหลัก นอกจากนี้โรงรีดนมหรือที่ฟักโคนมควรปูด้วยพื้นคอนกรีตและมีระบบลำเลียงน้ำเสียสู่ระบบจัดการน้ำเสียของฟาร์มด้วย

5.2.1.4 การควบคุมและใช้ประโยชน์จากของเสีย²⁸

เมื่อฟาร์มโคนมนำมูลโคนมและของเสียอื่นๆ ออกจากบ่อรวบรวมของเสียหรือบ่อรับกากตะกอนเพื่อใช้เป็นปุ๋ยสำหรับแปลงพืช ฟาร์มโคนมควรมีมาตรการป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยนำมูลโคนมหรือของเสียอื่นๆ ไปวางไว้ที่บริเวณลานคอนกรีตของฟาร์มเพื่อให้ น้ำเสียส่วนเกิดไหลกลับไปยังบ่อรวบรวมของเสียหรือบ่อรับกากตะกอน

5.2.1.5 การกำจัดของเสีย โดยการควบคุมระบายลงบนดิน²⁹

ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4 ว่านโยบายมาตรฐานคุณภาพน้ำเอาผิดกับทุกคนที่ปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำ ทำให้ฟาร์มโคนมต้องหลีกเลี่ยงการปล่อยน้ำเสียจากโรงรีดนม หรือหลีกเลี่ยงการกระทำใดๆ ที่อาจทำให้ของเสียหรือน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำ การปล่อยน้ำเสียในหัวข้อนี้ จะ หมายถึง การปล่อยน้ำเสียหรือของเสียโดยตรงจากโรงรีดนม บ่อรวบรวมของเสีย บ่อรับกากตะกอนหรือบ่อรองรับน้ำเสีย

มาตรการการกำจัดของเสีย โดยการควบคุมระบายลงบนดิน ได้แก่ การห้ามฟาร์มโคนมระบายของเสียหรือน้ำเสียลงบนพื้นดินในบริเวณ

²⁷ *Ibid.* pp.4-5.

²⁸ *Ibid.* p.5.

²⁹ *Ibid.* p.6.

- ภายในพื้นที่ 50 เมตรของคลองชลประทาน
- ภายในพื้นที่ 10 เมตรของคลองชลประทานที่แห้งแล้ว
- ภายในพื้นที่ 100 เมตรของที่อยู่อาศัยใกล้เคียง
- ภายในพื้นที่ 10 เมตรของที่ดินอาศัยใกล้เคียง

5.2.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

แนวปฏิบัติในการจัดการที่ดี (Best Management Practice หรือ “BMP”) เป็นนิยามที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการเลี้ยงปศุสัตว์ หรือฟาร์มโคนมและการจัดการของเสียจากการเลี้ยงโคนม BMP หมายถึงเทคนิคในการจัดการและหลักการดูแลรักษาสถานที่ที่ดีที่ใช้ในการประกอบกิจการเพื่อลดและป้องกันปัญหาสิ่งแวดล้อม ปรัชญาที่อยู่เบื้องหลัง BMP คือการทำให้กิจกรรมที่ทำเป็นประจำนั้นอยู่ในรูปแบบที่ดีต่อสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ซึ่ง BMP นั้นสามารถช่วยป้องกันสิ่งแวดล้อม ประหยัดเงิน และพัฒนาความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นในชุมชนในเวลาเดียวกัน³⁰

เพราะถึงแม้ว่าของเสียจากโคนมนั้นเป็นแหล่งกำเนิดหลักของมลพิษ แต่การบริหารจัดการฟาร์มนั้นก็จะมีจุดที่จะสามารถก่อให้เกิดกลิ่นหรือมลพิษทางน้ำต่อน้ำผิวดินหรือน้ำใต้ดินได้เช่นกัน โดยมีที่มาจากของเสียจากโรงรีดนม ผุงสัตว์ เศษอาหาร การให้อาหารสัตว์มากเกินไป การใส่ปุ๋ย การทำลายซากสัตว์ การจัดการและทำลายน้ำนมที่เน่าเสีย และการบำบัดน้ำเสีย ซึ่ง BMP สามารถช่วยให้เจ้าของหรือผู้ประกอบการฟาร์มโคนมสามารถปฏิบัติตามข้อกำหนดทางสิ่งแวดล้อมและเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการในระยะยาวได้เป็นอย่างดี โดยมาก BMP มีที่มาจากหลักการง่ายๆ ทัวไป และสามารถที่จะนำมาปรับใช้ได้อย่างรวดเร็วและมีค่าใช้จ่ายต่ำ ซึ่งเกิดจากการปรับเปลี่ยนที่ไม่ยากนักต่อกระบวนการดูแลรักษาสถานที่หรือการจัดการของเสีย อย่างไรก็ตาม เจ้าของหรือผู้ประกอบการฟาร์มโคนมควรเลือกใช้ BMP ที่เหมาะสมกับฟาร์มของตนเอง โดยควรมีการปรับเปลี่ยน BMP ให้เหมาะสมกับวิธีการปฏิบัติงานและสภาพของสถานที่ของตนเอง อีกทั้ง

³⁰ Illinois Environmental Protection Agency, Best Management Practices for Dairy Production, (USA : Illinois Environmental Protection Agency).

ควรพัฒนาวิธีการที่จะใช้ในการป้องกันมลพิษได้เองเช่นกัน³¹ ซึ่ง BMP ได้วางแนวทางปฏิบัติในการจัดการฟาร์มโคนม ดังต่อไปนี้

5.2.2.1 ทำเลที่ตั้งของฟาร์มโคนม³²

การใช้พื้นที่ในการประกอบกิจการฟาร์มโคนมควรคำนึงถึงหลักการพื้นฐานทั่วไปและผู้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้เคียง โดยการปรับปรุงสิ่งปลูกสร้างในฟาร์มโคนมหรือการก่อสร้างคอกหรือโรงรีดนมขึ้นใหม่นั้น ควรตั้งอยู่ห่างจากแหล่งน้ำและอยู่ในพื้นที่ที่ดินสามารถระบายน้ำได้ดี แต่ควรระวังไม่ให้น้ำฝนและน้ำสะอาดอื่นๆ ไหลผ่านในบริเวณที่อาจจะสกปรกหรือปนเปื้อนได้นอกจากนี้ควรรักษาระดับที่เหมาะสมของก้อนกรวดและส่วนประกอบของผิวดิน เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำไหลไปตามถนนหรือรอบๆ บริเวณฟาร์ม

โครงสร้างของคอกหรือโรงรีดนม นั้น ควรใช้วัสดุเรียบในการทำพื้นผิวภายในอาคาร เพื่อลดการสะสมของฝุ่นและสิ่งสกปรก และง่ายต่อการทำความสะอาด โดยควรป้องกันไม่ให้มีของเสียหรือน้ำเสียคั่งหรือสะสมอยู่ใต้ตัวสัตว์หรืออุปกรณ์จ่ายน้ำ การล้างหรือทำความสะอาดคอกควรเลือกใช้เครื่องทำความสะอาดด้วยน้ำที่มีแรงดันสูง เพื่อลดปริมาณการใช้น้ำ นอกจากนี้ควรหมั่นตรวจสอบทางเดินน้ำโดยหากพบว่าชำรุดหรือรั่วซึมควรซ่อมแซมโดยทันที

5.2.2.2 การจัดทำระบบบำบัดของเสียจากฟาร์ม

เนื่องจากกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาจะถือว่ามีมลพิษต่อกฎหมายหากมีการปล่อยน้ำเสียลงสู่แหล่งน้ำโดยตรง ฟาร์มโคนมจึงต้องมีการจัดทำระบบบำบัดของเสียหรือน้ำเสียที่เกิดขึ้นจากฟาร์มโคนม โดยแบ่งเป็น

(1) **บ่อรวบรวมของเสีย** เป็นบ่อที่ใช้ในการรวบรวมและรองรับของเสียหรือน้ำเสียที่เกิดขึ้นจากการดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงโคนม การออกแบบบ่อรวบรวมของเสียหรือน้ำเสียที่มีขนาดเล็กเกินไปหรือได้รับการออกแบบที่ไม่ดีพออาจจะทำให้เกิดมลภาวะได้ บ่อรวบรวมของเสียที่ว่านี้ต้องสามารถกักเก็บได้ทั้งของเสียประเภทที่เป็นของแข็งและของเหลวที่สามารถกักเก็บได้นานในระยะเวลา 90-180 วันและควรรักษาระดับความจุให้พอเพียงเพื่อป้องกันการไหลล้นของของเสียหรือ

³¹ *Ibid.*

³² *Ibid.*

น้ำเสีย เมื่อพ้นระยะเวลาดังกล่าวแล้วจึงจะสูบบรรยายออกสู่แปลงหญ้า ข้อที่ควรระวังคือ ทำเลที่ตั้งของบ่อรวบรวมของเสียควรต้องมีการเลือกอย่างเหมาะสม เพื่อตัดปัญหาเรื่องน้ำล้นออกสู่ภายนอกฟาร์ม หรือควรมีการใช้วัสดุรองพื้นป้องกันการรั่วซึมของน้ำเสียลงสู่ชั้นใต้ดิน³³

(2) บ่อบำบัดน้ำเสีย³⁴ เป็นบ่อดินที่ใช้ในการบำบัดน้ำเสียจากฟาร์มโดยวิธีบำบัดทางชีวภาพ ซึ่งจะต้องมีการออกแบบให้มีขนาดและปริมาตรอย่างเหมาะสม รวมทั้งมีระบบป้องกันการรั่วซึมของน้ำเสียลงสู่ชั้นใต้ดิน วิธีการก่อสร้างต้องมีการสร้างแบบอนุกรมให้มีบ่อ 2 บ่อต่อกัน ซึ่งเมื่อน้ำเสียได้ผ่านการบำบัดแล้วจะสามารถระบายลงแปลงหญ้าและใช้ประโยชน์ในด้านอื่นๆ ได้

ข้อสังเกต ไม่ว่าจะ เป็นบ่อรวบรวมของเสียหรือบ่อบำบัดน้ำเสียควรมีการติดตั้งระบบกวนผสมเพื่อกวนผสมให้ตะกอนและน้ำเสียในบ่อเข้ากันมากที่สุด ทำให้สามารถขนถ่ายและสูบออกได้ง่ายและสะดวกขึ้น นอกจากนี้ฟาร์มโคนมควรมีการคัดแยกตะกอนออกจากน้ำเสียก่อนจะรวบรวมไปยังบ่อรวบรวมของเสียหรือบ่อบำบัดน้ำเสีย เพราะน้ำเสียที่ปนเปื้อนมูลโคจะมีกากตะกอนในปริมาณสูงโดยมีสัดส่วนของตะกอนประมาณ ร้อยละ 12-14³⁵ เมื่อตะกอนรวมกับของเสียอื่นๆ ที่เกิดจากกิจกรรมการเลี้ยงโคนมจะทำให้ตะกอนตกลงก้นบ่อรองรับของเสียหรือบ่อบำบัดของเสียได้ ส่งผลให้ปริมาตรการใช้งานในบ่อลดลง จึงควรมีการติดตั้งตะแกรงหรืออุปกรณ์คัดแยกกากตะกอนก่อนปล่อยน้ำเสียลงสู่บ่อรองรับของเสียหรือบ่อบำบัดของเสีย

5.2.2.3 ระบบการจัดการของเสีย

ระบบการจัดการของเสียเป็นการออกแบบเพื่อจัดการของเสียทั้งแบบเหลวและของแข็งจากพื้นที่ที่มีการทำปศุสัตว์ การปล่อยน้ำทิ้งจะต้องผ่านระบบการกักเก็บ, การกรอง และการรีไซเคิลก่อนปล่อยออกสู่ภายนอก โดยมีการแยกและเก็บรวบรวมมูลสัตว์และส่งน้ำเสียไปยังเครื่องบำบัด ทั้งนี้ของเสียที่เกิดขึ้นทั้งหมดต้องผ่านกระบวนการรีไซเคิลจนแน่ใจว่าไม่สามารถนำกลับมาใช้ประโยชน์ได้อีก เพื่อป้องกันและลดปัญหาทางด้านมลพิษ ดังนั้น การจัดการในส่วนการ

³³ กรมควบคุมมลพิษ, โครงการสำรวจสถานการณ์และลักษณะปัญหามลพิษจากการเลี้ยงโคนม, (กรุงเทพมหานคร : กรมควบคุมมลพิษ, 2548), น.4-16.

³⁴ เพิ่งอ้าง.

³⁵ เพิ่งอ้าง.

บำบัดน้ำเสียและการรีไซเคิล จึงรวมถึงการจัดการระบบชลประทาน การจัดการด้านโภชนาการ (Nutrient Management) และการนำของเสียมาใช้ให้เกิดประโยชน์ (Waste Utilization)³⁶

การนำของเสียมาใช้ให้เกิดประโยชน์เป็นการใช้ประโยชน์จากของเสียที่เกิดขึ้นในฟาร์มโคนมและของเสียที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมการเลี้ยงโคนมในแต่ละวันเพื่อการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนให้มีการใช้ของเสียจากฟาร์มโคนมในการบำรุงรักษาต้นไม้ของเทศบาลและใช้ของเสียเพื่อการเกษตรกรรม วิธีการนี้อาจจะนำมาประยุกต์ใช้สำหรับการรักษาดินและพืชผักอย่างเหมาะสม โดยใช้เป็นปุ๋ยทางชีวภาพ ซึ่งการใช้ประโยชน์จากของเสียสามารถนำมาใช้ร่วมกับวิธีการจัดการทางโภชนาการโดยตั้งอยู่บนการกำจัดสารอาหารและสารโลหะหนัก³⁷

การจัดการตะกอนที่เหลือจากการบำบัด ตามข้อบัญญัติที่ 62-640 มลรัฐฟลอริดา บัญญัติว่าการวางแผนเพื่อการบำบัดจะต้องได้รับการยอมรับจากหน่วยงานรักษาสิ่งแวดล้อม (The Department of Environmental Protection) แผนที่ว่านี้รวมถึงการจำกัดพื้นที่ (ระยะห่างของพื้นที่, พื้นที่เก็บเกี่ยว, พุ่มหญ้าเลี้ยงสัตว์และเขตจำกัดในการเข้าถึงที่ชุมชน) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระดับของโลหะและของเสียที่ทำให้เกิดโรค ระยะห่างของพื้นที่โดยทั่วไปคือ 200 ฟุตจากแหล่งน้ำ³⁸

5.2.2.4 การระบายลงบนพื้นดิน

การระบายน้ำเสียหรือมูลโคลงบนพื้นดินเป็นขั้นตอนหนึ่งในการจัดการของเสียโดยการสูบน้ำ หรือระบายลงสู่แปลงหญ้าโดยการใช้ปุ๋ย เนื่องจากมูลโคมีสารอาหารในรูปไนโตรเจนและฟอสฟอรัสอย่างพอเพียง โดยการระบายน้ำเสียผสมมูลโคลงในแปลงหญ้าต้องมีการศึกษาตรวจสอบปริมาณสารอาหารที่มีอยู่ในของเสีย ความต้องการสารอาหารของหญ้า รวมทั้งปริมาณสารอาหารที่มีอยู่ในดินเพื่อไม่ให้มีปริมาณสารอาหาร อันได้แก่ ไนโตรเจนและฟอสฟอรัสที่เกิดขึ้นจากการระบายของเสียลงสู่แปลงหญ้ามากเกินไปจนความจำเป็นต่อการใช้ประโยชน์ของพืช เพราะอาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมโดยน้ำที่ลงสู่แหล่งน้ำผิวดิน รวมทั้งการไหลซึมสู่แหล่งน้ำใต้ดิน³⁹

³⁶ Florida Cattleman's Association, Water Quality Best Management Practice for COW/Calf Operation, (USA : Florida Cattleman's Association, 1999), p.31.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Ibid.* p.32.

³⁹ กรมควบคุมมลพิษ, อ่างแล้ว เจริญรอดที่ 33, น.4-16 ถึง น.4-17.

กล่าวโดยสรุป การวางมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศเพื่อจัดการมลพิษทางน้ำที่เกิดขึ้นในฟาร์มโคนมขนาดใหญ่ มักเป็นการกำหนดให้ฟาร์มโคนมขนาดใหญ่ต้องบริหารจัดการฟาร์มโดยจัดให้มีระบบบำบัดของเสียหรือน้ำเสีย ระบบจัดการของเสียหรือน้ำเสีย การควบคุมการระบายลงบนดิน รวมถึงการใช้ประโยชน์จากของเสียภายในฟาร์มโคนม ซึ่งจะบัญญัติในลักษณะของข้อปฏิบัติหรือแนวปฏิบัติในการจัดการที่ดีสำหรับฟาร์มโคนม และมีหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรง คือ หน่วยงานส่วนท้องถิ่น

เมื่อเปรียบเทียบกับมาตรการทางกฎหมายของไทยจะเห็นได้ว่ามีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน คือ บทบัญญัติกฎหมายทั้งของไทยและต่างประเทศต่างก็บัญญัติขึ้นมาเพื่อใช้เป็นข้อแนะนำการบริหารจัดการฟาร์มโคนมสำหรับเจ้าของหรือผู้ประกอบการเลี้ยงโคนม แต่อาจมีรายละเอียดบางส่วนที่แตกต่างกัน เช่น การก่อสร้างโรงรีดนมแห่งใหม่ในออสเตรเลียนอกจากต้องขออนุญาตหน่วยงานท้องถิ่นแล้วยังต้องยื่นขอความเห็นชอบจาก EPA อีกชั้นหนึ่ง พร้อมทั้งจัดทำแผนการปล่อยน้ำเสียประกอบในคำร้อง ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาที่เช่นเดียวกันที่กำหนดให้ฟาร์มโคนมต้องมีการวางแผนเพื่อจัดการตะกอนที่เหลือจากการบำบัด รวมถึงต้องได้รับการยอมรับจากหน่วยงานรักษาสิ่งแวดล้อม (The Department of Environmental Protection) และแผนที่ว่านี้ รวมถึงการจำกัดพื้นที่ของฟาร์มโคนมด้วย ส่วนมาตรการทางกฎหมายสำหรับจัดการฟาร์มโคนมของไทยกำหนดแต่เพียงว่าการก่อสร้างฟาร์มโคนมควรได้รับความยินยอมจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่านั้น ไม่ได้กำหนดให้ฟาร์มโคนมต้องจัดทำแผนการปล่อยน้ำเสียแต่อย่างใด ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากความแตกต่างในด้านระดับเทคโนโลยีในการเลี้ยงโคนม สถานะทางเศรษฐกิจของผู้ประกอบการ รวมไปถึงกฎหมายที่ใช้บังคับ ดังได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 4

5.3 วิเคราะห์ปัญหามาตรการทางกฎหมายในการจัดการมลพิษทางน้ำ จากฟาร์มโคนมขนาดใหญ่

ดังที่ได้ศึกษามาแล้วว่า ระเบียบกรมปศุสัตว์ว่าด้วยการขอรับและออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงสัตว์ พ.ศ. 2551 ให้อำนาจแก่กรมปศุสัตว์ในการออกใบรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนม รวมถึงการพักใช้หรือเพิกถอนใบรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนม ซึ่งการออกใบรับรอง การสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบรับรองของกรมปศุสัตว์ถือเป็นคำสั่งทางปกครองอย่างหนึ่ง เพราะเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อให้เกิดเปลี่ยนแปลง โอน สงวน รั้งหรือมีผลกระทบต่อสถานภาพสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลไม่ว่าเป็นการ

ถาวรหรือชั่วคราว⁴⁰ ทำให้ฟาร์มโคนมที่ได้รับการรับรองต้องถูกควบคุมการบริหารจัดการฟาร์มให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในการรับรอง⁴¹ หากฝ่าฝืนกรมปศุสัตว์อาจมีคำสั่งพักใช้หรือเพิกถอนใบรับรอง ซึ่งการเพิกถอนใบรับรองย่อมส่งผลให้การรับรองที่เคยไว้แก่ฟาร์มโคนมสิ้นผลไป⁴² และทำให้ฟาร์มโคนมไม่สามารถแสดงเครื่องหมายรับรองและเครื่องหมายรับรองระบบงานในช่วงระยะเวลาที่ถูกพักใช้หรือเพิกถอนได้

แต่ทั้งนี้ กรมปศุสัตว์จะไม่สามารถอาศัยมาตรการทางปกครองในการควบคุมการจัดการน้ำเสียภายในฟาร์มโคนมขนาดใหญ่โดยผ่านการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนมได้เลยหากเจ้าของหรือผู้ประกอบการฟาร์มโคนมไม่ประสงค์ที่จะขอรับการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนมจากกรมปศุสัตว์ เนื่องจากเมื่อพิจารณากฎหมายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นพระราชบัญญัติมาตรฐานสินค้าเกษตร พ.ศ.2551 ประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือระเบียบกรมปศุสัตว์แล้ว จะพบว่ากฎหมายต่างๆ เหล่านี้ไม่ได้กำหนดเป็นมาตรการบังคับให้ฟาร์มโคนมต้องขอรับการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนม รวมถึงไม่ได้กำหนดบทลงโทษแก่ฟาร์มโคนมขนาดใหญ่ที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนมแต่อย่างใด เพราะวัตถุประสงค์ของการกำหนดมาตรฐานฟาร์มเลี้ยงโคนมหรือการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับฟาร์มโคนมนั้นเป็นเพียงคำแนะนำสำหรับการจัดการน้ำเสียและสิ่งแวดล้อมภายในฟาร์มโคนมเท่านั้น โดยหากประสงค์จะขอรับการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนมก็ขึ้นอยู่กับความสมัครใจของแต่ละฟาร์มว่าสามารถบริหารจัดการฟาร์มโคนมขนาดใหญ่ได้ตามเกณฑ์การตรวจสอบของกรมปศุสัตว์ได้หรือไม่

อย่างไรก็ตาม หากมองถึงการประกอบกิจการฟาร์มโคนมที่มีเกษตรกรจำนวนไม่น้อยที่จัดส่งน้ำนมดิบให้กับสหกรณ์ การใช้กลไกของสหกรณ์⁴³ มาสร้างแรงจูงใจให้แก่เจ้าของหรือผู้

⁴⁰ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 5

⁴¹ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 39

⁴² พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 มาตรา 42

⁴³ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 46 บัญญัติว่า “เพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ ให้สหกรณ์มีอำนาจกระทำการ ดังต่อไปนี้ได้

- (1) ดำเนินธุรกิจ การผลิต การค้า การบริการ และอุตสาหกรรมเพื่อประโยชน์ของสมาชิก
- (2) ให้สวัสดิการหรือการสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัว
- (3) ให้ความช่วยเหลือทางวิชาการแก่สมาชิก

ประกอบกิจการฟาร์มโคนมขนาดใหญ่ให้ร่วมมือจัดการปัญหาน้ำเสียที่เกิดขึ้นในฟาร์มโคนมย่อมเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสามารถผลักดันให้ฟาร์มโคนมมีการจัดการน้ำเสียให้เป็นไปตามประกาศกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ เช่น การเพิ่มค่าน้ำนมดิบให้แก่ฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มหรือการไม่ยอมรับซื้อน้ำนมดิบจากฟาร์มที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนม เป็นต้น การใช้มาตรการจูงใจที่ว่าจะกระตุ้นให้ฟาร์มโคนมขนาดใหญ่อื่นๆ ที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มเริ่มมีการปรับปรุงการบริหารจัดการภายในฟาร์มเพื่อให้ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์ม นอกจากนี้ ภาครัฐควรจะประชาสัมพันธ์เชิญเกียรติแก่ฟาร์มโคนมที่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์มโคนม หรือการให้เงินชดเชยแก่ฟาร์มโคนมขนาดใหญ่หากรายได้ลดลงอันเนื่องมาจากการจัดการฟาร์มแบบฟาร์มโคนมสุขภาพ เพราะการผลิตระบบเดิมที่มีการคิดแต่ต้นทุนที่เกิดขึ้นในฟาร์ม ต้นทุนอาจจะต่ำกว่าเมื่อเทียบกับผลผลิตที่ได้ แต่ถ้านำความเสียหายที่จะเกิดขึ้นต่อสิ่งแวดล้อม ค่าใช้จ่ายในการผลิตแบบเดิมจะสูงกว่ามาก

(4) ขอหรือรับความช่วยเหลือทางวิชาการจากทางราชการ หน่วยงานของต่างประเทศหรือบุคคลอื่นใด...”